

Paul van der Sterren

De wereld van de
schaakopening

Introductie tot de openingstheorie

Deel 1 • 1.d2-d4

TIRION SPORT

PAUL VAN DER STERREN

De wereld van de schaakopening

Introductie tot de openingstheorie

Deel 1

1.d2-d4

TIRION SPORT

INHOUD

VOORWOORD	9
INLEIDING	11
1.d4	15
KLASSIEK DAMEGAMBIET	18
1.d4 d5 2.c4 e6	18
3.Pc3	18
3...c5 Tarraschverdediging	19
3...c6 Noteboomvariant	21
3...Pf6	23
4.Lg5	23
4.Pf3	26
4...Le7	27
4...Pbd7	28
4...c5 Halfklassiek Damegambiet	29
4...Lb4 Ragozinvariant	30
4...dxc4	31
4.cxd5 Ruilvariant	32
3.Pf3 Pf6 4.g3 Catalaans	34
4...dxc4 Open Catalaans	35
4...Le7	37
SLAVISCH	39
1.d4 d5 2.c4 c6	39
3.cxd5 Ruilvariant	39
3.Pf3 Pf6 4.Pc3	41
4...dxc4 Aangenomen Slavisch	43
4...e6 Half-Slavisch	45
5.e3 Meranervariant	46
5.Lg5	49
3.Pc3	52
AANGENOMEN DAMEGAMBIET	54
1.d4 d5 2.c4 dxc4	54
3.e4	55
3.Pf3 Pf6	56
4.Pc3	57
4.e3	59
ANDERE 1.d4 d5-OPENINGEN	62
1.d4 d5	62

2.c4	62
2...Pc6 Tsjigorinverdediging.....	63
2...Lf5	64
2...c5 Oostenrijkse verdediging.....	65
2...e5 Albin's Tegengambiet.....	66
2.Pf3 Damepionspel 2...Pf6	68
3.Lf4	70
3.Lg5.....	71
3.e3	72
2.Pc3 Richter-Veresovopening	74
2.Lg5	76
NIMZO-INDISCH.....	77
1.d4 Pf6 2.c4 e6 3.Pc3 Lb4.....	77
4.a3 Lxc3 5.bxc3 Sämischvariant 5...c5	79
6.f3.....	80
6.e3	81
4.Dc2	83
4...d5.....	83
4...Pc6.....	85
4...c5	85
4...0-0	87
4.e3 Rubinsteinvariant.....	89
4...b6.....	90
4...c5	92
4...0-0	94
4.Lg5	97
4.f3	99
4.Pf3.....	100
4.g3	101
4...c5	101
4...0-0	103
DAME-INDISCH	104
1.d4 Pf6 2.c4 e6 3.Pf3 b6	104
4.g3	105
4...Lb7	106
4...La6.....	110
4.a3	113
4...Lb7	114
4...La6.....	115
4.Pc3	117
4.e3	119
BOGO-INDISCH	121
1.d4 Pf6 2.c4 e6 3.Pf3 Lb4+	121
4.Ld2.....	122
4.Pbd2	123

KONINGS-INDISCH	125
1.d4 Pf6 2.c4 g6.....	125
3.Pc3 Lg7 4.e4 d6	126
5.f4 Vierpionnenspel 5...0-0 6.Pf3	127
6...c5.....	128
6...Pa6	129
5.f3 Sämischvariant	130
5.Pf3 0-0 6.Le2 e5	135
7.dxe5 Ruilvariant	137
7.d5 Petrosianvariant	138
7.0-0 Klassieke Variant.....	140
7...exd4	141
7...Pbd7	142
7...Pc6.....	143
7...Pa6.....	146
7.Le3 Gligoricvariant	147
5.Le2 0-0 6.Lg5 Averbachvariant.....	148
6...c5.....	149
6...h6	150
6...Pbd7.....	151
6...Pa6	152
3.g3 Lg7 4.Lg2 0-0 5.Pc3 d6 6.Pf3	153
6...Pbd7	154
6...Pc6 7.0-0	156
7...e5.....	157
7...a6 Pannovariant	158
6...c5 Joegoslavische Variant	159
6...c6	161
GRÜNFELD-INDISCH	163
1.d4 Pf6 2.c4 g6.....	163
3.Pc3 d5	163
4.cxd5 Ruilvariant 4...Pxd5 5.e4 Pxc3 6.bxc3 Lg7	164
7.Pf3 c5	165
8.Le3	166
8.Tb1 0-0 9.Le2	167
9...Pc6.....	169
9...cxd4.....	170
7.Lc4	171
4.Lg5.....	172
4.Lf4 Lg7	174
5.e3.....	175
5.Pf3.....	177
4.Pf3 Lg7 5.Db3 dxc4 6.Dxc4 0-0 7.e4	178
7...a6 Hongaarse Variant.....	180
7...Pa6 Prinsvariant.....	181
7...Lg4 Smyslovvariant.....	183
3.g3	184

3...Lg7.....	184
3...c6.....	186
3.f3.....	188
BENONI	198
1.d4 Pf6 2.c4 c5 3.d5.....	190
3...g6	192
3...e5 Oude Benoni	195
3...e6 Moderne Benoni 4.Pc3 exd5 5.cxd5 d6.....	196
6.e4 g6	
7.f4 Vierpionnenaanval	198
7.f3.....	200
7.Pf3 Lg7.....	201
8.Le2 Klasseke Variant.....	202
8.h3 Moderne Variant	204
6.Pf3 g6	
7.g3 Fianchettovariant.....	205
7.Lf4.....	207
3...b5 Wolga- of Benkogambiet 4.cxb5 a6 5.bxa6 Lxa6	208
6.Pc3.....	212
6.g3 Fianchettovariant.....	213
ANDERE 1.d4 Pf6-OPENINGEN	215
1.d4 Pf6.....	215
2.c4	215
2...d6 Oud-Indisch	216
2...e5 Boedapester Gambiet	218
2.Pf3.....	221
2...g6.....	221
3.g3	222
3.Lf4.....	223
3.Lg5	224
3.Pc3	224
2...e6.....	225
3.Lg5 Torre-aanval	226
3.Lf4.....	227
3.g3	228
3.e3.....	229
2...c5 3.d5	230
3...e6.....	231
3...g6	231
3...b5	232
2.Lg5 Trompowsky-aanval	233
2...d5.....	234
2...Pe4.....	235
2...e6.....	236

VOORWOORD

De afgelopen decennia is een immens aantal openingsboeken verschenen; er worden tegenwoordig zoveel toernooipartijen gespeeld dat in veel vertakkingen van openingen grondig gegraven wordt. Spitse onderzoekers trachten de overvloed aan praktisch materiaal in kaart te brengen om zo een lijvig boek tot stand te brengen. Een voorbeeld: de Duitsers Siebenhaar, Delnef en Ottstadt hebben twee boeken over de Aljechinverdediging geschreven. De twee delen bevatten samen bijna 1200 bladzijden. En dan moet je bedenken dat deze opening, die naar de vroegere wereldkampioen is vernoemd, niet eens zo belangrijk is.

Het is eigenlijk opmerkelijk dat al die tijd niemand op het idee was gekomen om een boek te schrijven, zoals Paul van der Sterren dat nu heeft gedaan. In plaats van het geven van varianten en praktijkvoorbeelden, heeft hij zich toegelegd op het omschrijven van de ideeën achter openingen. Het werk dat hij verrichtte, bleek zo omvangrijk dat het, noodgedwongen, in drie delen uitkomt. In dit eerste deel worden de damepionopeningen behandeld, dat wil zeggen alle openingen die met 1.d4 beginnen.

Met instemming nam ik er nota van dat Van der Sterren deze beginzet ‘de meest positioneel georiënteerde’ noemt. Ik heb dat zelf ook altijd zo gevoeld.

Decennia terug begon men in Belgrado de diverse openingen systematisch in kaart te brengen. Het eerste resultaat van dit streven waren de *Schaak-Informatoren* die nog steeds driemaal per jaar verschijnen. Later werd een nieuw project toegevoegd dat zeer ambitieus was: een openingsencyclopedie in 5 delen van A t/m E. Zowel voor professionals, maar ook voor goede clubspelers waren dit belangrijke boeken. In het pre-computertijdperk moest je je informatie op provisorische wijze bijengaren en de systematische werken uit Belgrado waren een grote steun.

Toch ontbrak er iets in die encyclopedie: er stonden alleen cijfertjes in, geen tekst. Van een openingsencyclopedie mag je verwachten dat bijvoorbeeld de openingsnomenclatuur verklaard wordt.

Van der Sterren heeft dat wel gedaan. Zo merkt hij op dat ‘Benoni’ in het Hebreuws ‘kind van smart’ betekent en vervolgens legt hij uit hoe deze wat cryptische aanduiding zijn oorsprong in de schaakgeschiedenis kent. In feite doet hij in dit opzicht meer dan Van der Lasa in zijn *Handbuch des Schachspiels*, een standaardwerk uit de 19e eeuw waarvan ook in de 20ste eeuw steeds herdrukken met verbeteringen en uitbreidingen verschenen.

Naar mijn mening verdient Paul van der Sterren een groot schaakpubliek. Amateurs zijn over het algemeen dol op openingsboeken. Het is het verlangen om de tegenstander op de club, de buurman of eventueel de computer op een bepaald niveau de loef af te steken. Teleurstellingen zijn dan uiteraard onvermijdelijk. Je kunt wel allerlei openingszetten in je hoofd stampen, maar dat geeft geen gegarandeerd succes. Achtergronden van openingen zijn van wezenlijk belang om tot een beter begrip te komen.

Zelf raakte ik ook in de ban van het boek, bij het zien van de eerste hoofdstukken. Als je, zoals ik, een zeer uitgebreid openingsrepertoire hebt, ben je benieuwd naar de bijna filosofische bespiegelingen. Zoals je geïnteresseerd en geobsedeerd kunt raken door *Mein System* van Aaron Nimzowitsch, zo kan iets soortgelijks gebeuren met dit werk. De Nederlandse grootmeester Genna Sosonko heeft me wel eens verteld dat Lev Psachis, vroeger eens kampioen van de Sovjet-Unie, tegenwoordig woonachtig in Israël een eigenaardige gewoonte had: hij placht voor het bord met stukken in de beginstand te gaan zitten om dan over het schaken in zijn algemeenheid na te denken. Met zo'n instelling is het onvermijdelijk dat je geïntrigeerd wordt door de ontstaansgeschiedenis van openingen. Het is eigenlijk een willekeurig voorbeeld want Psachis' gewoonte was nog niet zo gek. Over het algemeen denken schakers veel meer dan strikt noodzakelijk is. David Bronstein die in 1951 bijna wereldkampioen werd, had de gewoonte om soms 10 minuten voor zijn eerste zet uit te trekken. Allerlei gedachten moeten in die tijd om voorrang hebben gestreden in zijn geest. Het werk van Paul van der Sterren past in de traditie van dit onverstoorbare denken: de actualiteit maakt plaats voor bespiegeling.

Jan Timman

INLEIDING

Over geen enkel aspect van het schaakspel is zoveel geschreven als over de opening. Duizenden boeken behandelen in variërende deskundigheid, helderheid en diepte alle mogelijke openingen die het schaakspel rijk is. En het houdt nooit op. Zolang een opening wordt gespeeld en onderzocht, worden op basis van die nieuwe ervaringen varianten dieper uitgewerkt en oordelen genuanceerd. Zolang het schaakspel leeft, leeft de openingstheorie en zijn er voortdurend nieuwe boeken nodig om al dat nieuwe leven te documenteren.

Dit boek wil de geïnteresseerde lezer binnenvoeren in die wonderlijke en fascinerende wereld van de openingstheorie. Er worden geen lange zettensreeksen gegeven, er wordt niet geanalyseerd en er wordt geen poging gedaan de meest actuele ontwikkelingen op de hielen te zitten.

Dit boek probeert iets duidelijk te maken van de achtergronden, het ontstaan en de ontwikkeling van openingen en het probeert iets te laten zien van de onderlinge samenhang van al die openingen en varianten, die misschien zo verschillend lijken maar toch allemaal gebaseerd zijn op dezelfde principes en inzichten. Daarmee staat dit boek dan ook eigenlijk niet op één lijn met al die andere boeken. Je zou kunnen zeggen: het gaat er aan vooraf. Als het op de lezer het effect heeft dat die na dit boek een kast vol 'gewone' openingenboeken koopt, heeft het zijn doel bereikt.

Wat is openingstheorie?

Wie bij het begin van een schaakpartij nadenkt over zijn eerste zet, maakt een begin met die partij, maar ook met het ontwikkelen van openingstheorie. Niet alleen zal hij bij iedere volgende partij opnieuw met de beginstelling en dus met zijn eerdere denken hierover worden geconfronteerd, ook zal hij vroeg of laat ontdekken dat miljoenen andere schakers zich over hetzelfde probleem buigen en gebogen hebben. Hij zal, of hij wil of niet, zijn eigen denken toetsen aan het denken van anderen en dat andere denken weer aan het eigene.

Openingstheorie ontstaat dus op natuurlijke wijze vanaf het moment dat er met een schaakpartij begonnen wordt. Niemand kan er omheen. Waar de theorie op houdt is (in theorie!) al even duidelijk, namelijk bij het einde van de partij. Wie vanaf de eerste zet consequent doordenkt en geen genoegen neemt met minder dan absolute zekerheid, komt er onvermijdelijk op uit dat hij zijn onderzoek pas kan staken als hij zeker weet een winst- of een remisestelling bereikt te hebben. Het onderzoeken van de beginstelling heeft dan als consequentie het bestuderen van middenspel en eindspel, net zo diep als nodig is om tot een onweerlegbaar resultaat te komen: winst of remise.

Je zou dan ook kunnen zeggen dat openingstheorie in feite niet bestaat, althans

niet als iets dat los staat van andere aspecten van het schaakspel. Uiteindelijk omhelst openingstheorie álle theorie en dus het schaakspel als geheel.

Het menselijk verstand is echter nog steeds niet bij machte gebleken om het schaakspel volledig te doorzien (en daarmee tot een eind te brengen), ondanks heftige pogingen daartoe met behulp van de computer.

In de praktijk houdt de openingstheorie dan ook niet op bij een kaalgeslagen bord, maar op het punt waar men een zekere mate van consensus bereikt over de beoordeling van de stelling, bijvoorbeeld dat de kansen in evenwicht zijn of dat wit of zwart duidelijk voordeel heeft.

Soms kan een vraag categorisch worden beantwoord. Na 1.e4 is er ruimte voor discussie over hoe goed of slecht 1...g5 is, maar dat na 2.d4 het antwoord 2...f6 niet kan worden aanbevolen wegens 3.Dh5 mat is definitief. Op dit punt houdt de partij op en daarmee ook de theorie.

In de meeste gevallen zijn deze plaatsen van consensus echter niet meer dan een tussenstation. Op het moment dat iemand zich gaat afvragen of een bepaald oordeel wel klopt en daar argumenten voor aandraagt, gaat de discussie verder. Zo is er dan sinds het ontstaan van het schaakspel door alle schakers iets bijgedragen aan dat reusachtige bouwwerk van De Theorie. Dat brengt ons op de volgende vraag.

Hoeveel theorie moet een schaker kennen?

Het hardste antwoord op deze vraag moet luiden ‘alles’, het zachtste ‘zoveel als je zelf wilt’ en het meest diepzinnige ‘niets’. Ze zijn alle drie juist.

Theoriekennis is een tweesnijdend zwaard. Wie veel weet zal daar vaak profijt van hebben, maar leeft misschien voortdurend met de angst voor het moment waarop hij iemand tegenkomt die nog meer weet. Wie zich eenmaal begeven heeft in de diepten van de openingsanalyse weet dat, hoe grondig hij zijn werk ook gedaan heeft, er altijd de mogelijkheid is dat hij iets overzien heeft of dat hij niet ver genoeg is doorgedaan. Wie heel goed op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen probeert te blijven, alles leest en voortdurend op het internet zit, is misschien bang dat zijn tegenstander toch nog net iets meer weet. Kortom, wie leeft met het zwaard van de kennis, moet altijd vrezen door dat zwaard tenonder te gaan.

Daarom is het voor iedere schaker van belang om voor zichzelf de juiste balans te vinden tussen te veel en te weinig theoriekennis. Het gaat er niet om een bepaalde hoeveelheid kennis te verwerven, het gaat erom met het verworven kennispeil tevreden te zijn. Zo kan voor de één een leven van voortdurend studeren en bij-schaven uitstekend zijn, terwijl voor de ander de geringste poging tot openingsstudie al overbodig of zelfs schadelijk kan zijn.

Maar er zit natuurlijk ook nog een heel andere kant aan het bestuderen van openingstheorie. Voor wie ook maar een beetje intellectueel is georiënteerd (en welke schaker is dat niet?), is het gewoon heel leuk om iets van de theorie te weten. Dat plezier staat helemaal los van een puur op het resultaat gericht denken en is dus ook niet afhankelijk van ervaring of spelniveau. Iedere schaker kan op zijn eigen manier plezier hebben aan openingsstudie, ongeacht zijn ambities of de

intensiteit waarmee hij het schaken beoefent en het is ook totaal niet nodig om openingsvarianten tot voorbij de dertigste zet van buiten te leren.

Dat is ook, hoop ik, wat dit boek laat zien. Het bevat een overzicht van wat er zoal bekend is, hoe openingen zich hebben ontwikkeld en hoe er nu, aan het begin van de eenentwintigste eeuw, tegenaan gekeken wordt, heel globaal, heel beknopt, alleen in hoofdlijnen. Maar misschien brengt het iets van juist dit aspect over bij de lezer, dit plezier in de openingsstudie dat ik altijd zelf gehad heb.

Ook als het dat effect heeft, zal dit boek zijn doel hebben bereikt.

1.d4

Verreweg de belangrijkste beginzetten zijn **1.e4** en **1.d4**. Met deze twee klassieke zetten gebruikt wit het recht van de beginzet om bezit te nemen van een zo groot mogelijk deel van het centrum. Bovendien komen er in beide gevallen diagonalen en lijnen open voor looper en dame en er komt een nieuw veld vrij voor een van de paarden.

Iets terughoudender, maar nog altijd zeer respectabel zijn de zetten **1.c4** en **1.Pf3**. In beide gevallen zet wit weliswaar niet direct een pion op een van de centrumvelden (e4, d4, e5 en d5), maar hij neemt ze wèl onder controle. Hij doet dit van opzij, uit de flank zogezegd, en deze twee zetten worden dan ook Flankopeningen genoemd.

Het is voornamelijk op deze vier beginzetten dat het huis van de openingstheorie is gebouwd. Hieromheen staan nog een paar kleine hutjes van **1.g3**, **1.b3**, **1.f4** en **1.Pc3** en met andere zetten verdwijnen we langzaam in het moerassige randgebied dat nauwelijks in kaart is gebracht en waarvan ook maar weinigen het de moeite waard vinden óm het in kaart te brengen.

We beginnen ons onderzoek met

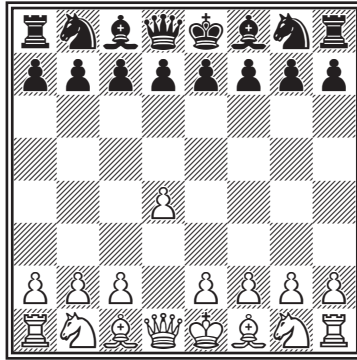
1.d2-d4

Heel in het algemeen zou je kunnen zeggen dat dit de meest positioneel georiënteerde van de twee grote beginzetten is. Als je op je klassieke beginzet vooral het klassieke symmetrische antwoord verwacht, dan weet je als witspeler dat je na 1.e4 e5 met 2.Pf3 (of nog veel scherper met 2.f4) direct de aanval kunt openen op een ongedekte pion. Wit heeft dan een duidelijk aanvalsobject en dat is in strategisch opzicht een betrekkelijk eenvoudige en overzichtelijke situatie.

Na 1.d4 d5 liggen de zaken anders, want de pion op d5 staat stevig gedekt. Ook hier blijkt wit echter in staat te zijn om (vooral) met 2.c4 de zwarte centrumpositie aan te vallen. Deze aanval heeft een ander karakter en een langzamer tempo, maar het initiatief dat eruit voort kan komen heeft vaak een langduriger karakter dan na 1.e4 e5 het geval is. Het is, kortom, meer op de lange termijn gericht, meer verbonden met een grootschalig plan en dus meer van positionele aard.

De openingszet 1.d4 kwam dan ook pas tot bloei met de opkomst van het positionele schaak aan het eind van de negentiende eeuw. Tot dan toe werd voornamelijk 1.e4 gespeeld.

De theorie van de 1.d4-openingen is dus praktisch vanaf zijn ontstaan gevormd door spelers die het schaakspel ongeveer op dezelfde manier benaderden als wij dat nu ook doen. Vrijwel al deze openingen zijn daarom nog springlevend, dit in tegenstelling tot het 1.e4-gebied. Vooral veel van de oude 1.e4 e5-theorie is toch wel behoorlijk definitief in het archief gezet.

De meest klassieke tegenzet is hiermee al genoemd: **1...d5**. Tot ongeveer 1920 was dit verreweg de hoogst genoteerde en in sommige periodes zelfs de enige 'goedgekeurde' zet. De grote vraag is dan hoe zwart verder gaat na 2.c4, het Damegambiet. De belangrijkste antwoorden hierop zijn uitgegroeid tot drie grote openingen: het Klassiek Damegambiet (2...e6), het Slavisch (2...c6) en het Aangenomen Damegambiet (2...dxc4). Deze openingen worden behandeld in de eerste drie hoofdstukken van dit boek. In hoofdstuk vier bespreek ik nog enkele minder vaak voorkomende alternatieven voor zwart en geef ik een overzicht van wat wit nog zoal aan andere zetten heeft dan 2.c4.

Rond 1920 begon een andere zet het klassieke 1...d5 naar de kroon te steken: **1...Pf6**. Aanvankelijk aarzelend, onder veel hoon en kritiek, maar gaandeweg steeds nadrukkelijker en triomfantelijker drong deze zet zich naar de top. Weliswaar keurde de traditionele theorie het goed dat zwart met 1...Pf6 het veld e4 controleert en daarmee 2.e4 verhindert, maar net als na 1...d5 werd de vraag gesteld wat er nu op 2.c4 moest gebeuren. Na verloop van tijd werd het echter steeds duidelijker dat zwart hier niet één, maar een hele serie antwoorden op heeft. In de stelling na 1.d4 Pf6 2.c4 bleek een wereld aan mogelijkheden verborgen te zitten. Sindsdien, in ieder geval na de Tweede Wereldoorlog, is 1...Pf6 dan ook absoluut de populairste zet geworden.

Ten eerste werd ontdekt dat zwart 2...e6 3.Pc3 Lb4 kan spelen, het Nimzo-Indisch. Ook op 3.Pf3 bleek zwart een antwoord te hebben, twee zelfs: vooral 3...b6, het Dame-Indisch, maar ook 3...Lb4+, het Bogo-Indisch, zijn inmiddels uitgegroeid tot meer dan volwaardige openingen, die niet meer weg te denken zijn uit de moderne theorie.

Nog spectaculairder was de geleidelijke acceptatie van 2...g6. Ook hier groeiden maar liefst twee openingen uit, allebei tegenwoordig even belangrijk en even krachtig: na 3.Pc3 leidt 3...Lg7 het Konings-Indisch in en 3...d5 het Grünfeld-Indisch.

Ten slotte heeft zwart ook nog eens de mogelijkheid 2...c5, de Benoni, die bovendien de zwartspeler nog een scala aan heel verschillende varianten biedt.

Al deze openingen krijgen een eigen hoofdstuk. De minder gebruikelijke alternatieven die er ook nog zijn voor zwart op de tweede zet en voor wit, als die geen 2.c4 wil doen, komen ter sprake in het slothoofdstuk.

De openingen die ontstaan uit 1.d4 d5 en 1.d4 Pf6 maken dus het leeuwendeel uit van de 1.d4-theorie en vormen het onderwerp van dit (eerste) deel. In het volgende deel komt dan het Hollands aan bod (1.d4 f5), de andere, kleinere 1.d4-openingen en de Flankopening. Het derde en laatste deel gaat over 1.e4.

KLASSIEK DAMEGAMBIET

1.d2-d4 d7-d5 2.c2-c4 e7-e6

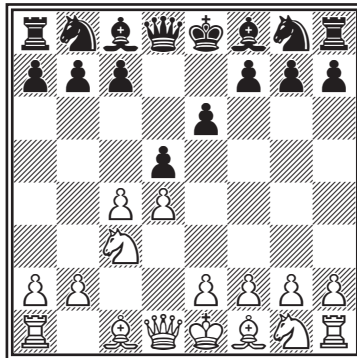
Het Klassiek Damegambiet is een van de oudste d4-openingen en heeft een rijke geschiedenis. In de negentiende eeuw, toen 1.e4 nog volledig overheerste, was 1...d5 2.c4 e6 al het meest gebruikelijke antwoord op het veel minder hoog in aanzien staande 1.d4. Met de opkomst van het positionele schaak verschoof de aandacht sterk naar 1.d4 en werd het Klassiek Damegambiet verreweg de belangrijkste opening. Zo werd in de tweekamp Aljechin-Capablanca in 1927 in maar liefst 32 van de 34 partijen Klassiek Damegambiet gespeeld (en maar één keer 1.e4). Ongetwijfeld als reactie hierop werden daarna allerlei andere verdedigingen tegen 1.d4 ontwikkeld, zodat er een veel breder scala aan 1.d4-openingen is ontstaan. Maar het Klassiek Damegambiet is altijd belangrijk gebleven, gewoon omdat het intrinsiek als een volledig correcte manier van spelen gezien wordt.

Zwart wil met zijn e-pion terugslaan als wit op d5 neemt en opent tegelijkertijd een diagonaal voor zijn looper op f8. Hij houdt op die manier vaste voet in het centrum en kan zijn stelling op een natuurlijke manier verder ontwikkelen.

Voor wit komen nu twee zetten in aanmerking, **3.Pc3** en **3.Pf3**. 3.Pf3 heeft vooral betekenis als inleiding tot het **Catalaans**, dat ontstaat na 3.Pf3 Pf6 4.g3 en aan het eind van dit hoofdstuk aan bod komt.

Na de meest gebruikelijke zet

3.Pb1-c3

komen we bij de eerste grote splitsing van varianten:

Zwart kan met **3...c5** onmiddellijk dezelfde rechten in het centrum opeisen als wit. Dit is de **Tarraschverdediging**.

Hij kan **3...c6** doen, met een heel bepaalde concrete bedoeling die veel agressiever is dan je zo op het eerste gezicht zou denken. Dit is de **Noteboomvariant**.

Zwart kan zich ook eenvoudig verder ontwikkelen met **3...Pf6** of **3...Le7**. Hiermee begint het eigenlijke Klassiek Damegambiet.

Ten slotte is in de jaren negentig ook **3...Lb4** af en toe geprobeerd.

Deze zet combineert twee verschillende openingen, wat tegenwoordig heel vaak gedaan wordt. Zwart balanceert op de grens van Damegambiet en Nimzo-Indisch. Al naar gelang het witte antwoord zal hij proberen een gunstige variant uit een van deze openingen op het bord te krijgen. Deze strategie kan menige witspeler met een beperkt openingsrepertoire in het nauw drijven. Er is nog nauwelijks uitgewerkte theorie van en ik zal er dan ook niet verder op ingaan, maar op dit moment geldt direct 4.a3 als het beste antwoord. Wit probeert dan de rollen om te draaien en juist een betrekkelijk gunstige variant van het Nimzo-Indisch op het bord te krijgen.

Tarraschverdediging

3...c7-c5

Deze zet werd door Siegbert Tarrasch (1862-1934), vele jaren een van de beste spelers ter wereld en een bijzonder invloedrijk theoreticus, als de enig juiste beschouwd. Hij ging er daarbij van uit dat wit niet goed op d5 kan nemen omdat zwart dan na 4.cxd5 exd5 en ruil van c5 tegen d4 een geïsoleerde d-pion heeft en dus beter staat. Tarrasch hechte zoveel waarde aan open lijnen en bewegingsvrijheid voor zijn stukken dat hij vond dat wit zo niet kan spelen en beter 4.e3 kan doen, waarna zwart op zijn beurt natuurlijk ook niet de fout moet maken op d4 te slaan, want dan krijgt wit juist weer de gevreesde geïsoleerde d-pion. Hij zag de situatie in het centrum die zo ontstaat als een gespannen afwachten totdat één van beide spelers een gunstig moment zou zien om ergens tot actie over te gaan. Na Tarrasch is de beoordeling van de geïsoleerde centrumpion veel genuanceerder geworden. Pionnen kunnen ook zwak worden, zeker als ze geïsoleerd zijn. Het is eigenlijk een heel persoonlijke kwestie van stijl en het is dan ook niet vreemd dat sommige beroemde grootmeesters (zoals Spassky en Kasparov) vaak en met succes van de Tarraschverdediging gebruik hebben gemaakt en anderen nooit.

4.c4xd5

De zet **4.e3** wordt tegenwoordig niet veel meer gespeeld, maar sommige stellingen die dan kunnen ontstaan zijn toch nog steeds belangrijk voor de theorie omdat ze vaak via heel andere openingen voorkomen. Zo wordt de stelling na 4...Pf6 5.Pf3 Pc6 vaak bereikt via het Symmetrisch Engels, bijvoorbeeld met 1.Pf3 Pf6 2.c4 c5 3.Pc3 Pc6 4.e3 e6 5.d4 d5. Wit slaat dan meestal alsnog op d5, maar ook de subtiele wachtzet 6.a3 is populair. Veel zwartspelers kopiëren deze strategie en antwoorden 6...a6. Wit kan dan koeltjes nóg een nuttige wachtzet

doen met 7.b3, maar het is ook een goed moment om de knoop door te hakken en met 7.dxc5 Lxc5 8.b4 en 9.Lb2 de damevleugel te ontwikkelen.

4...e6xd5

Terugslaan op d5 lijkt vanzelfsprekend, maar zwart heeft hier ook de mogelijkheid om onder opoffering van een pion het initiatief te nemen en alles op een snelle ontwikkeling te zetten: **4...cxd4**. Dit is het **Schara-Hennig Gambiet**. De hoofdvariant gaat verder met 5.Dxd4 Pc6 (alleen al om zo'n zet te kunnen doen, zullen er altijd wel liefhebbers van dit gambiet blijven) 6.Dd1 exd5 7.Dxd5 Ld7 8.Pf3 Pf6 9.Dd1 Lc5 10.e3 De7 11.Le2 0-0-0 12. 0-0 g5 met scherp spel en heel concrete problemen waarbij diepzinnige strategie geen grote rol speelt.

5.Pg1-f3 Pb8-c6 6.g2-g3

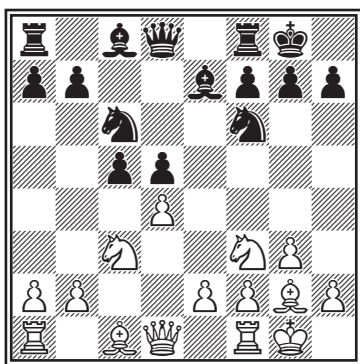
Dit is in de loop van tientallen jaren ervaring met de Tarraschverdediging tot de absolute hoofdvariant uitgegroeid. Ook de variant **6.e3** Pf6 is niet onbelangrijk, maar die stelling ontstaat in de praktijk wel bijna altijd via heel andere openingen. Wit gaat dan meestal verder met 7.Lb5 of 7.Le2.

Deze varianten zijn over het algemeen iets minder scherp dan de varianten na 6.g3 en ze zijn niet zo ver en precies uitgewerkt.

6...Pg8-f6

Met **6...c4** kan zwart het spel weer een heel andere wending geven. Dit is de **Zweedse variant**. Zwart doet een intimiderend stapje naar voren op de damevleugel en probeert de witte stelling klem te zetten. Wit heeft echter wel degelijk mogelijkheden om vat op de zwarte pionnenstructuur te krijgen, namelijk met b2-b3 of, nog krachtiger, met een goed getimed e2-e4. Na 7.Lg2 Lb4 8.0-0 Pge7 is 9.e4 al mogelijk (wit wint na 9...Lxc3 10.bxc3 dxe4 met 11.Pd2 de pion terug). Toch is deze wat provocerende manier van spelen interessant voor zwart.

7.Lf1-g2 Lf8-e7 8.0-0 0-0

De wereld van de schaakopening

Introductie tot de openingstheorie

Deel 1 • 1.d2-d4

Iedere schaker, van beginner tot gevorderde worstelt met de vraag welke opening hij moet kiezen. De meeste openingsboeken zijn gespecialiseerd en geven daar eigenlijk geen antwoord op.

Paul van der Sterren begint bij zet één en geeft een overzicht van alles wat er in de loop der jaren aan openingstheorie bedacht is. In drie delen komen alle openingen aan bod, met veel aandacht voor uitleg en achtergronden. Deel 1 behandelt de belangrijkste openingen met de beginzet 1.d2-d4.

Deze serie is geschikt voor iedereen die zijn kennis van schaakopeningen wil vergroten. Voor de beginner is het een introductie en voor de clubschaker een verhelderend overzicht. Een must voor iedere schaakliefhebber!

Met een voorwoord van Jan Timman

Paul van der Sterren (1956) is grootmeester en tweevoudig Nederlands kampioen. Na 35 jaar is hij gestopt met wedstrijdschaak maar geeft nog wel training aan talentvolle jeugdschakers. Van der Sterren was 20 jaar redacteur van schaakuitgaven en heeft daarnaast ook zelf diverse schaakboeken geschreven.

TIRION SPORT

www.tirionuitgevers.nl

